

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2019

A kutató neve	
Bradács Gábor	
A kutatás témája	
Magyarország és a magyarság-kép ábrázolása Xystus Schier (1727-1772) történetkutatói munkásságában	
A kutatás helyszíne	
ország, város	Ausztria, Bécs
intézmény(ek)	Österreichische Nationalbibliothek; Archiv der Universität Wien; Universitätsbibliothek Wien; Archiv der Stadt Wien; Wiener Diözesanarchiv; Haus-, Hof- und Staatsarchiv
A kutatás ideje	
2019. augusztus 1-30.	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
A kutatás helyszínéként elsősorban az Osztrák Nemzeti Könyvtár (Österreichische Nationalbibliothek, a továbbiakban: ÖNB) kéziratára és a régi könyvek gyűjteménye (Sammlung von Handschriften und alten Drucken) szolgált. Itt Xystus Schier műveinek az eredeti kéziratait néztem át, mind a kiadott, mind pedig a még kiadatlan munkák vonatkozásában. A kiadatlan kéziratok között számos olyan történeti munka található, amelyek nem csak kultúrtörténeti jelentőségük miatt lehetnek érdekesek, de a magyar középkor kutatása szempontjából sem elhanyagolhatók, különösen igaz ez az oklevélmásolatokra, illetve Schier saját oklevélkritikai vizsgálataira. Nem volt tanulság nélkül való Schier kiadott munkáinak a tüzetes átvizsgálása sem: bár valamennyi, még a 18. század második felében (többnyire még Schier életében, illetve röviddel a halála után) megjelent értekezése elérhető különböző magyarországi gyűjteményekben (elsősorban az Országos Széchényi Könyvtárban, de még a debreceni Református Kollégium nagykönyvtára is őriz Schier-köteteket), a Bécsben őrzött példányok Schier saját könyvtárát gazdagították, a saját példányait pedig a szerző gazdagon ellátta lapszéli jegyzetekkel. Ezek	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül az ösztöndíj adományozójának honlapjára.

a margináliák további hasznos információkkal, illetve korrektúráival gazdagítják a már megjelent kiadványokat. További szerzői példányok találhatóak a bécsi egyetem könyvtárának a díszműtárában, valamint az egyetem levéltárában, ezeket is sikerült átnézem és megvizsgálnom a kutatásom során.

Schier életével és működésével kapcsolatban a bécsi érsekség levéltárának (Wiener Diözesanarchiv) az ágostonos remeterenddel („Augustiner”), illetve a Schiernek otthont adó, a Rochuskirche mellett működő egykori Ágoston-rendi kolostorral kapcsolatos („Pfarre Landstrasse”) iratokat, valamint a bécsi városi és tartományi levéltárban őrzött, a város templomainak és kolostorainak történetéhez nélkülözhetetlen „Liber foundationum”-ot néztem át. Ezek ugyanakkor nem tartalmaztak információkat Schier esetleges magyar kapcsolatairól, így az sem derült ki, mennyire ismerhette a magyar szerzőktől származó kortárs történeti szintéziseket (Katona István, Pray György), illetve a saját, lajtabrucki származásán kívül milyen személyes kötődése lehetett Magyarországhoz. Ennek esetleges feltárása így csak a szerző által hátrahagyott tekintélyes mennyiségű életmű tüzetes átvizsgálásával lehetséges.

A kutatás módszere

A nyertes ösztöndíjmról szóló kiértékelés után azonnal megkezdtem a kutatás előkészítését a gyűjteményekkel történő kapcsolatfelvétellel, valamint a vizsgálandó kézirat- és levéltári anyag pontos állományi adatainak feltárásával. A kéziratári kutatásokhoz nélkülözhetetlen volt a www.manuscripta.at elnevezésű honlap, amely az osztrák könyvtárak kézirati állományának pontos (bár helyenként néha hiányos) leírásait tartalmazza kereshető formában. Az Osztrák Nemzeti Könyvtár honlapja (www.onb.ac.at) segített a további esetleges kéziratok felkutatásában, valamint az egyes kéziratokkal, de leginkább Schier életével és működésével foglalkozó szakirodalom feltárásában. Az eredeti kéziratok és régi nyomtatványok vizsgálata mellett ugyanis a Schier-rel foglalkozó, egyébként meglehetősen szegényes szakirodalom felkutatása volt a kutatóút feladata. Az ÖNB a kéziratok fotózását korlátozott mértékben ugyan, de lehetővé teszi, a napi öt kéziratári dokumentumnál többet nem engedtek megvizsgálni. Azon kiadatlan kéziratokról viszont, amelyek magyar szempontból jelentős anyagnak minősülhetnek, készítettem másolatot. A régi könyvek esetében már nehezebb dolgom volt, ezekről még korlátozottan sem lehetett fényképet, illetve fénymásolatot készíteni, ugyanakkor ígéretet kaptam arra, hogy a digitalizálási program keretein belül ezek a kiadott Schier-művek hamarosan elérhetőek lesznek online is.

Mindazonáltal Schier lapszéli jegyzeteit kigyűjtöttem, ezek további vizsgálat tárgyát képezhetik majd. A magyar szempontból releváns információkat nem tartalmazó levéltári anyagokról, amelyek a Hungarica-kutatások számára értéktelenek, értelemszerűen nem készítettem külön másolatot, sem a bécsi városi és tartományi levéltárban, sem a Haus-, Hof- und Staatsarchivban, sem pedig az egyetemi levéltárban, illetve a bécsi érseki levéltárban, ezen anyagok áttekintése azonban, amely több mint egy hetet vett igénybe augusztus 19. és 27. között, nélkülözhetetlen volt a kutatás számára.

A kutatási eredmények hasznosítása (pl. előadás, publikáció) és az esetleges további lehetőségek

Az ösztöndíjas kutatásom eredményeként megállapítható, hogy Xystus Schier a közép- és kora újkori magyar történelem, elsősorban a politika- és egyháztörténet vonatkozásában igen értékes, már a kortársak szemében is jelentékeny forrásgyűjtő és forráskritikai kutatásokat végzett, melynek eredményeit részben már az élete során kiadta, nagyobb részt azonban ez az anyag továbbra is kiadatlan maradt. A magyar történettudomány ugyanakkor erre a gazdag életműre eddig csak csekély figyelmet fordított, holott nem csak tudománytörténeti jelentőséggel bír Schier forrásgyűjtő tevékenysége. A továbbiakban a Schier-életmű eddig kiadatlan anyagát szeretném közzétenni forráskiadások, elsősorban rövid tanulmányok formájában. Különös figyelmet érdemelnek emellett Schier műveinek a szerző tulajdonában lévő személyes példányai, egészen pontosan az ezekben található margináliák, amelyekkel külön tanulmányokban szeretnék foglalkozni, ezen vizsgálatok eredményeit pedig a könyvészeti kutatásokra fókuszáló hazai (*Magyar Könyvszemle*) és külföldi folyóiratokban (pl. a *Marginalien. Zeitschrift für Buchkunde und Bibliophilie*, a *Studies in Bibliography*, illetve a *The Papers of the Bibliographical Society of America*) kívánom megjelentetni. Az idei ösztöndíjas út eredményét pedig egy monográfiában kívánom ismertetni, melynek témája Xystus Schier és Magyarország, illetve Xystus Schier és a magyar történetkutatás lenne. Ez a monográfia beleilleszkedne abba a kutatási projektbe, amely a közép- és kora újkori magyar történelem, illetve a Magyarország- és a magyarság-kép változását mutatná be a középkori és kora újkori osztrák történetírás és történetkutatás keresztül, a 10. századi salzburgi történetírástól egészen a 18. század második feléig, a professzionális történettudomány ausztriai megjelenéséig bezárólag. Ez lenne a leendő habilitációs értekezésem témája, mellyel terveim szerint 2023-ig készülök el, értelemszerűen tehát a Schier-monográfia ennek a habilitációs projektnek egy köztes állomása lenne.

Az ösztöndíjjal kapcsolatos gyakorlati észrevételek (beleértve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

Az ösztöndíjjal kapcsolatos adminisztratív teendők tekintetében semmilyen negatív tapasztalatom nincs, itt külön kiemelném Gordos Katalint, a Külgazdasági és Külügyminisztérium Nemzetközi Magyar Nyelvi Képzésekért és Oktatásért Felelős Főosztályának nemzetközi oktatási főkoordinátorát, aki áldozatos munkájával lehetővé tette, hogy az ügyintézés hatékonyan és problémamentesen történjék. A leendő ösztöndíjasok számára hasznos észrevétel lehet, hogy a nyertes ösztöndíjról szóló értesítést követően célszerű a lehető leghamarabb felvenni a kapcsolatot a KKM illetékes munkatársaival az ösztöndíj, valamint a helyi Collegium Hungaricumokkal a szállás vonatkozásában, az esetleges késlekedés ugyanis az ösztöndíj késedelmes kifizetését okozhatja, valamint azt is, hogy az egyes CH-kban nem talál az ösztöndíjas a neki megfelelő időpontban szállást a férőhelyek korlátozott száma okán. Praktikus tanács lehet még a megváltozott nyári időpontok figyelembevétele is, ez leginkább az egyetemi oktatókat érinti, akiknek kizárólag a nyári hónapok alkalmasak a kutatásra. A levéltárak esetében megkönnyíti a kutatást az előzetes, akár több héttel korábbi kapcsolatfelvétel az adott intézet megfelelő gyűjteményi felelősével, Bécs esetében pedig külön célszerű a magyar levéltári delegáció (Ungarische Archivdelegation) vezetőjével, Dr. Oross Andrással történő előzetes kapcsolatfelvétel. A Haus-, Hof- und Staatsarchiv esetében az előzetes bejelentkezés és a keresett levéltári anyagok jelzetszámának megadása eleve a kutatás előfeltétele, ezek nélkül nem érdemes megkezdeni a kutatást, bizonyos levéltári anyagok esetében ugyanis az adatfeldolgozás és a dokumentumok rendelkezésre bocsátása akár több napot is igénybe vehet.

Debrecen, 2019. október 1.

Bradács Gábor s. k.
egyetemi tanársegéd
DE-BTK Történelmi Intézet